נאחרת. לקיחת קידושין: **הניחא לו'.** פלוגתייהו לקמיה: **אדון כוסבו.** בתך קנויה לי וונתנו לאב כדרך שאמר[ה] קידושין שהבעל כותב בתך ע) היא מקודשת לי: **אלא למ"ד אב כוסבו.** לא יליף משאר קידושין ומנליה דקני ליה שטרא: **לא תצא כצאת העבדים.** בשן ועין פ) בראשי איברים כעבד כנעני[ב] שאם סימא את עינה וכן עינו של עבד עברי אינו יוצא בכך אלא נותן לו דמי עינו וזה משליש שם ויוצא: **אבל נקנים היא קנין עבדים.** כנעניים והם נקנין בשטר כדלקמן (דף כב:) דאיתקש לקרקעות דנקנין בשטר בכסף ובחזקה: **ומאי ניהו חזקה.** ולקמן (שם) מפרש כיצד בחזקה שיכפוה לעשות מלאכה אחת: **והתנחלתם אותם.** בעבד כנעני כתיב אותם כאחוזה ק) הנקנין בחזקה ולא אחר: **בנכסי הגר.** שמת ואין לו יורשין ונכסיו הפקר: **נהרי אהני אם אחרת.** הקישה הכתוב לאחרת לגלות על הלימוד של כלאת העבדים שבא ללמדנו על קנין השטר ולא על החזקה אבל עיקר שטר לאו מקידושין יליף דתימא אדון כותבו אלא משטר קרקעות יליף כשטר עבד כנעני[ג] ואב כותבו כי היכי דשטר שדות מוכר כותבו כדילפינן (לעיל דף ט.) מן ואקח את ספר המקנה: **שאינה יוצאה בראשי איברים.** ולגופיה איצטריך ולא למידק מיניה אבל נקנית בקנין עבדים דכל קרא דמיבעי לגופיה לא אתי לדוקיא: **מאי נלאת.** דלדוקיא נמי אתי לומר לך מדין יציאה נבדה מיעטתה ולא מדין הקנין: **נמה לי שטר.** הא אין גופו קנוי אלא חוב ממון עבודת שש שנים שיש עליו: **נימא ליה באפי תרי זיל.** ליתי לי עלך מידי ונפטר: **גופו קנוי.** עד שיגיעו ימי חיפושו ולפיכך הרב שמחל על גרעונו אינו מחול ולריך שחרור ואם לאו חוזר ומשתעבד בו אם ירצה דלא שייך בו מחילת ממון אלא לשון שחרור וכי כתב ליה לשון שחרור ונתן ליה נפיק דלא גרע מכנעני דנפיק בשטר דכתיב[ב] או חופשה לא ניתן לה וגמר לה לה מאשה[ה]: **במיפס האב.** אביה: **מיפס שמוליאה מרשות אב.** שאין מעשה ידיה ליורשיו כדקיימא לן בכתובות (דף מג.) אמר רב יהודה אמר רב בת הניזונית מן האחין מעשה ידיה לעצמה אמר רב כהנא מ"ט דרב דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו: **שייר מיפס אדון.** דקי"ל לקמן (דף יח:) דאינה עובדת את הבן: **דאיפא נמי באיש.** דנרלע נמי יולא במיתת אדון דאינו עובד את הבן כדתנן במתניתין (לעיל דף יד:): **ואלא ניתני.** מיתת האב הואיל ולא שייר מידי: **שיש לו קלבה.** וכסף מקנתו ושש שנים ויובל כולהו ידעי לאימת וכמה: **והא סימנין כו'.** שיש שממהרת להביא ויש שמאחרת: **למעלה.** אימת דמייתא לאחר ח) י"ג שנים הוו סימני נערות: למטה

בעובד כוכבים שישנו תחת ידך. פי' בקונטרס אם לא יגאל ישתעבד בו עד היובל ואין אתה רשאי לבא עליו בעבקיפין וא"ת תיפוק ליה מדכתיב (ויקרא כה) ומשב עם קונהו משנת המכרו עד שנת היובל דאי בעובד כוכבים שאינו תחת ידך לא ליית וי"ל דאי מהתם ה"א דמיירי בעובד כוכבים שאינו תחת ידך דאתי קרא למימר שמודיענו לו את הדין לעובד כוכבים אם ירצה לשמוע לקבל עליו דין תורה אבל בעובד כוכבים שישנו תחת ידך ה"א לא ניתיב ליה כלל קמ"ל הא קרא דאייתר שהרי הרבה יובל כתיבי בפרשה לומר שאפילו יכול להוציאו בעל כרחו לא תבא עליו בעבקיפין ולא יצא אא"כ ישלם כסף ואע"ג דכתיב ומשב עם קונהו דדרשינן ליה[ב] שידקדק עם קונהו ולא יכעוס[ג] עליו ואע"פ שאינו תחת ידך פעמים שיכול להעריס עליו ולהטעותו בדין ומשבון[א] וא"ת אי בעובד כוכבים שישנו תחת ידך מה שייך יובל[ד] ולמה לי נמי דקדוק כלל וי"ל דהכא שהעובד כוכבים בטוח עליו ונתן לו מעות על מכר גופו בא הכתוב להשמיענו שלריך לדקדק[ב]: **שכן מוציא בבת ישראל.** הא דלא נקט שכן מכניס דהוא דמי טפי משום דבגט כתיב בהדיא[ג]: **לימא** ליה באפי תרי זיל. תימה אמאי פריך גמרא לימא ליה באפי תרי זיל ה) אמאי לא פריך ויפקירנו שהרי אפילו עבד כנעני שגופו קנוי ו) יצא בהפקר לשמואל דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות וא"ל גט שחרור בפ' השולח (גיטין דף לא.[ז]) ולמה לי שטרא ואפילו למ"ד (שם:) דהמפקיר עבדו יולא לחירות ולריך גט שחרור היינו משום הפקעת איסור כדי להתירו בבת ישראל וא"כ בע"ע למה לי שטרא דבלאו הכי מותר וי"ל דאין ה"ל ומיהו לא הוה קשה למה לי שטרא ליפקוה בהפקר דפשיטא דיש יציאות אחרות לבד משטר אלא הכי קשיא ליה אף כשבא להוציאו בשטר למה לי שטר אותו לשון הכתוב בשטר דהיינו הרי ח) את בן חורין הרי את לעצמך כדתנן בהמגרש (שם דף פה:) אותו לשון עצמו יאמר לו בע"פ דס"ד דאין לריך אלא מחילה כמו מחילת חוב בעלמא[ד] ולבסוף דמסיק ע"ע גופו קנוי לשון הכתוב בשטר אין מועיל בעל פה[ט]: **אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי.** מדלא משיב במתניתין שטר משמע דסבר דעבד עברי אין גופו קנוי ותימה דרבא דקאמר עבד עברי גופו קנוי היכי פליג אמתניתין ולילא למימר דרבא דייק מברייתא הכי וליה לא סבירא ליה הכי דאמר לקמן בפירקין (דף כח.) עד היכן גלגול שבועה ומסיק רבא לטעמיה דאמר רבא עבד עברי גופו קנוי וי"ל דמתני' נמי סברה דגופו קנוי[ה] והא דלא משיב שטר משום דתנא דמתני' לא משיב אלא יציאות שהם בע"כ של אדון אבל שטר מדעתו של אדון[ו]: **והרב** שמחל על גרעונו. אבל אם לא היה גופו קנוי היתה מחילה מועלת ויש לדקדק מכאן דמחילה לא בעי קנין ומיהו יש לדחות דכיון שהוא מוחזק בגופו אין לך קנין גדול מזה[ז]: **מיתה שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון.** ואם תאמר חופה תוכיח שמוליאה מרשות אביה[ח] ואין מוליאה מרשות אדון דאי חופה מוליאה מרשות אדון אין אדם קונה בת חבירו שהרי יכול להכניסה ולהוליאה מרשות אדון וי"ל מה לחופה שכן אינה מוליאה מרשות אב אלא מדעתו ולכך אינה מוליאה מרשות אדון תאמר במיתה שמוליאה מרשות אב בע"כ: והא

א) ת"כ פרשת בהר סיני פרק ט פסיקתא פ' בהר סיני, ב) [כתובות מג.], ג) [לעיל ה:], ד) [ב"ב מב ע"א], ה) [לעיל ה.], ו) [לקמן כ ע"א], ז) [לעיל יא: יד:], ח) [לעיל ח.], ט) [ר"ש לסמ"ג ליתא בדפו"ר ונוסף ע"פ מהרש"ל. וכנ"ל: אלא שטר אחרור למה לי שטר לימא], י) ב"ק קיג: לקמן כח., כ) [וע"ע תוס' ב"מ קיב. סד"ה חוזר], ל) ב"מ יב:, מ) [בכתי"ר: מתיב, וכנלע"ל], נ) סוכה נד. ב"ק י. טו. מג: סב: כתובות מא. תענית יג: יד. יבמות כא: עג. פד: לקמן מ. [מיר לח: סוטה טז. מכות כא:], ס) [אע"ל שטר, וכן בדיבור שאח"ז משטר], ע) [י"כיא" יש למחוק. רש"ש], פ) [נדפ"ל ורא"ש], צ) [לקמן כד ע"א, ע"ב], ק) [נדפ"ל הנקנים. ועיין רש"ל], ר) [עי' בכורות יג ע"א תוד"ה מה אחוזה], ש) [ויקרא יט], ת) [לקמן כג ע"ב], א) [נראה לפניה י"ב. (רש"ש, וכ"ה במאירי ע"ש)], ב) [ב"ק דף קיג:], ג) [אולי צ"ל יגנוס. רש"ש], ד) [בדפו"ר עסק: למ"ד גזל הגר מותר והלא בידים יכול לגזול אותו. וכ"ה בתוס' הרא"ש, ע"ש], ה) [י"אמאי לא פריך" ליתא בדפו"ר, ונוסף ע"פ רש"ל, ועיין מהרש"א], ו) [במהרש"א: יולא], ז) [ושם ד"ה המפקיר], ח) [בדפו"ר: אתי, וכ"ל אתה. וכן בסמוך], ט) [ע' תוס' ב"מ לט. ד"ה דלא ומוספות יבמות ע: ד"ה אלמא], י) [וע"ע סנהדרין ו אע"פ תוד"ה לריכה], כ) [כתובות מח ע"א], ל) [ב"ב מ ע"א],

תוס' ר"י הזקן

באפי תרי זיל. דקס"ד דלית ליה זכותא בגויה דעבד ולא הוה אלא כלוה ולמה לי שחרור, יאמר לו בפני עדים כדי שלא יחזור בו שילך. ושמעינן מהא דמחילה א"צ קנין, דאי צריכה קנין אכתי לא סגי ליה בהכי אלא בשטר דסתם קנין לכתיבה עומד ט). [ואת אומרת]. מדאצרכת ליה שטר שחרור ולא סגי ליה באמירה בעלמא שגופו קנוי לו, כלומר שיש לו זכות בגופו של עבד וקנאו למעשה [ידיו] של עבד, והואיל ויש לו זכות בגופו בשביל] חובו אין האדון מפקיע זכות שיש לו על הגוף באמירה אלא בשטר, הילכך אם מחל הגרעון כסף שיתחייב ליתן לו העבד אם ירצה לצאת אינו מחול באמירה אלא בשטר. ומסתברא דכי אמרינן דמחילה א"צ קנין ה"מ היכא דלית ליה משכון על המלוה, אבל אית ליה משכון עליה לא קנו מידו כלום עד שיחזיר לו המשכון, ומיהו דוקא במשכנו שלא בשעת הלואתו דשיעבודא מיהא אית ליה עליה, דהא קנין דעבד עברי כמשכון הוי ובלא שטר אינו כלום, וה"נ אמרינן לקמן [יט, א] גבי אמה העבריה היא גופה משכון הויא, וכי כתב ל[י]ה שטר הו"ל כמחזיר (ליה על) [לו את] המשכון. ומסתברא דמלוה בשטר אם מחל המלוה אע"פ שלא החזיר לו את השטר הויא מחילה, דשטר ראיה בעלמא הוא. וגבי עבד עברי דנקנה בשטר כדקס"ד דכמלוה היא, אמרינן לימא ליה באנפי תרי זיל. ותנא דמייתי משום דלא חשיב ליה* אלא מידי דאיתיה בעל כרחו דאדון, ושחרור ליתיה אלא מדעתיה דאדון.

*נראה דצ"ל ותנא דמתני' דלא חשיב ליה היינו משום וכו' (ד"ו).

[ח]בעובד כוכבים שישנו תחת ידך או אינו אלא בעובד כוכבים שאינו תחת ידך אמרת וכי מה אפשר לעשות לו הא אין הכתוב מדבר אלא בעובד כוכבים שישנו תחת ידך: ובשטר: מגלן אמר עולא אמר קרא [1]אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת מה אחרת מקניא בשטר אף אמה העבריה מקניא בשטר הניחא למ"ד שטר אמה העבריה אדון כותבו אלא למ"ד אב כותבו מאי איכא למימר דאיתמר שטר אמה העבריה מי כותבו רב הונא אמר אדון כותבו רב חסדא אמר [א]אב כותבו הניחא לרב הונא אלא לרב חסדא מאי איכא למימר אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא [2]לא תצא כצאת העבדים אבל נקנית היא כקנין עבדים ומאי ניהו שטר ואימא אבל נקנית היא כקנין עבדים ומאי ניהו חזקה [3]אמר קרא [3]והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם בחזקה ולא אחר בחזקה ואימא אותם בשטר ולא אחר בשטר הכתיב לא תצא כצאת העבדים ומה ראית מסתברא שטר ה"ל לרבויי [ג]שכן מוציאה בבת ישראל אדרבה חזקה ה"ל לרבויי שכן קונה בנכסי הגר[ד] [ה]באישות מיהת לא אשכחן אי בעית אימא להכי אהני אם אחרת ורב הונא האי לא תצא כצאת העבדים מאי דריש ביה ההוא מיבעי ליה [ב]שאינה יוצאה בראשי אברים כעבד[ו] ורב חסדא א"כ לכתוב קרא לא תצא כעבדים מאי כצאת העבדים ש"מ תרתי: וקונה את עצמו בשנים: דכתיב [4]שש שנים יעבד ובשביעית וגו': ביובל: דכתיב [5]עד שנת היובל יעבד עמך: בגרעון כסף: [ז]אמר חזקיה דאמר קרא [6]והפדה מלמד שמגרע פדיונה ויוצאה תנא [ג]וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר בשלמא כסף דכתיב [7]מכסף מקנתו שוה כסף נמי [ח]ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף בכסף אלא האי שטר ה"ד אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף אלא שיחרור [ט]שטר למה לי לימא ליה באפי תרי זיל א"נ באפי בי דינא זיל [י]אמר רבא [ד]זאת אומרת עבד עברי [כ]גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול: יתירה עליו אמה העבריה: אמר ר"ל [ל]אמה העבריה קונה את עצמה במיתת האב מרשות אדון מק"ו ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון מיתה שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון [מ]מיתיבי רב הושעיא יתירה עליו אמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין ואם איתא ניתני נמי מיתת האב [נ]תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר מיתת האדון אי משום מיתת האדון לאו שיורא הוא דכיון דאיכא נמי באיש לא קתני ואלא ניתני תנא דבר שיש לו קצבה קתני דבר שאין לו קצבה לא קתני והא סימנין דאין להם קצבה וקתני אמר רב ספרא אין להם קצבה למעלה אבל יש להם קצבה למטה

א) ויקרא כה מו
ב) כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד וב[ו]שביעת יצא לחפשי חנם:
שמות כא ב
ג) בשכיר בתושב יהיה עמך עד שנת היבל יעבד עמך: ויקרא כה מ
ד) אם רעה בעיני אדניה אשר לו יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה:
שמות כא ח
ה) אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו:
ויקרא כה נא

מוסף רש"י

בעכו"ם שישנו תחת ידך. ואעפ"כ לא תבא עליו בעבקיפין מפני חילול השם אלא כשתבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה יוכה לו הגוי מן הדמים וכו' (ויקרא כה מח). **לאחרת.** אשתו (לעיל ט:). **שכן מוציא בבת ישראל.** גט אשה (לקמן כב.). **והפדה.** ולא כתיב ונפדית, משמע שאף אדוניה מקייב בפדיונה, והכו שמגרעת מפדיונה ויוצאת (לעיל יא:). **ישיב גאולתו.** ישיב קלת יתירה, דמלי למכתב לפיהן גאולתו, לרבות שוה כסף. לענין פדיון (לעיל ח.). **גופו קנוי.** כל שש שנים (ב"ק קיג:). **ומה סימנין כו'.** מוציאין מרשות אדון. כדילפינן ויצאה מה אנס אלו ימי בגרות, אין כסף אלו ימי נערות, מיתה שמוציאה מרשות אב. שאינו מוריש לבניו מה שזכתה לו תורה בבתו שיהא מעשה ידיה לאחין, כדילפינן (כתובות מג.) אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם, אינו דין שמוליאה מרשות האדון (ב"מ יב:). **תנא ושייר.** לא תסבינהו לטולהו (סוטה מז.). **מאי שייר דהאי שייר.** דלא אומרת דתנא למיתני כל מילי ולשיורי מדלא (תענית יג:).

מוסף תוספות

א. והזהיר הכתוב שלא להטעותו בדבר שיודע לגוי משום חילול השם. תוס' הרא"ש. ב. דהוי חלול השם כיון שהנכרי סומך על מעותיו. תוס' טוק. ג. וקידושין לא ידענן אלא מויצאה והיתה. תוס' הרא"ש. ד. ד"ה דאין

גופו קנוי. שם. ה. דברייתא לא פליג אמתניתין אלא לאוסופי קאתי. שם. ו. לא קתני דהוא פשיטא ליה. ריטב"א.

קנב א מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ג:
ב [מיי' שם הלכה ו]:
קנג ג מיי' פ"ב מהל' עבדים הלכה ח והלכה יב:
קנד ד מיי' שם הל' יא [וטוש"ע י"ד סי' רסז סעי' מב]:

תורה אור השלם

1. אם אחרת יקח לו שארה כסותה ועונתה לא יגרע: שמות כא י
2. וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים:
שמות כא ז
3. והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם בהם תעבדו ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך:
ויקרא כה מו
4. כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעת יצא לחפשי חנם:
שמות כא ב
5. בשכיר בתושב יהיה עמך עד שנת היבל יעבד עמך: ויקרא כה מ
6. אם רעה בעיני אדניה אשר לו יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה:
שמות כא ח
7. אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו:
ויקרא כה נא